LAUSUNTO
05.01.2023

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 15.12.2022

Asia: Lausunto Hallituksen esityksestä 251/2022 vp laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunta on varannut Helsingin käräjäoikeudelle mahdollisuuden lausunnon antamiseen edellä mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla edistettäisiin yritysten pääsyä joutuisaan ja kustannuksiltaan kohtuulliseen saneerausmenettelyyn, saneerausmenettelyn vaiheita karsittaisiin ja kevennettäisiin sekä mahdollisuutta vahvistaa saneerausohjelma nopeasti helpotettaisiin. Velallisen oikeutta irtisanoa sopimuksia saneerauksen mahdollistamiseksi laajennettaisiin. Lisäksi esityksessä ehdotetuilla muutoksilla ehkäistäisiin saneerausmenettelyyn liittyviä väärinkäytöksiä.

Sopimusten irtisanomista koskeva muutosehdotus (YSL 27 §)

Yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (YSL) lähtökohta on sopimusten jatkuvuuden periaate (15 §), vaikkakin jo muun muassa lain sallimat velkajärjestelyt ja 27 §:ssä nykyisin säädetty merkitsevät poikkeusta tästä. Ehdotettu lisäys sopimusten irtisanomismahdollisuuksiin velallisen sitouduttua sopimuksessa muuhun kuin rahasuoritukseen (27 §) laajentaisi merkittävästi velallisen mahdollisuuksia irtisanoutua monista erilaisista sopimussuhteistaan, lisäpoikkeuksena sopimusten sitovuuteen. Tämän ehdotetun laajennuksen rajat sekä käytännön toteutettavuus on syytä harkita tarkkaan, mikäli laajennus irtisanomismahdollisuuksiin toteutetaan.

Kynnys irtisanomisen toimittamiseen on hallituksen esityksessä asetettu melko korkealle välttämättömyysedellytyksellä ja edellytyksellä selvittäjän suostumuksesta (29 §). Irtisanominen tulisi voimaan vasta ohjelman vahvistamisen yhteydessä eli olisi siihen saakka ehdollinen. Irtisanomisaika jäisi siis riippuvaiseksi ohjelman vahvistamisen ajankohdasta eikä olisi tiedossa ennen ohjelman vahvistamista. Edellä mainittu todennäköisesti vähentää hakeutumista saneerausmenettelyyn ainakaan pelkästään velalliselle epäedullisista sopimuksista vetäytymisen toteuttamiseksi. Ohjelma voi joissakin tilanteissa tulla vahvistetuksi vasta muutoksenhakuasteissa, mikä pidentäisi selvästi irtisanomisaikaa.

Jos saneerausohjelmaa ei syystä tai toisesta vahvisteta, irtisanominen ei siis tulisi voimaan, vaikka irtisanomisaikaa olisi kulunut pitkäänkin. Irtisanomisen kohteeksi joutuneen velallisen sopimuskumppanin kannalta tällainen tilanne voisi olla kohtuuton, kun sen toisaalta tulisi valmistautua sopimuksensa irtisanomisen toteutumiseen muun muassa vahinkoaan rajoittaen (esim. korvaavat sopimusjärjestelyt), mutta toisaalta irtisanominen ei välttämättä toteutuisikaan, koska sitä ei arvioitaisi välttämättömäksi tai saneerausohjelmaa ei vahvistettaisi. Mahdollinen irtisanomisen toteutumisajankohta voisi ainakin pitkään olla epäselvä. Osapuolten sopimukseen perustuvat suoritusvelvollisuudet toisilleen oletettavasti jatkuisivat irtisanomisaikana.

Irtisanomisen kohteena olisivat oletettavasti vaikutuksiltaan osapuolille merkittävät sopimukset, esityksen mukaan etenkin pitkään kestävät sopimukset. Erimielisyyttä voi tulla siitä, onko irtisanominen ehdotuksessa esitetyn mukaisesti välttämätöntä, mikä on tulkinnanvarainen seikka ja mistä eri osapuolet voivat perustellusti olla eri mieltä. Tuomioistuimen olisi arvioitava irtisanomisen edellytysten täyttyminen ennen kuin se voisi vahvistaa irtisanomisen sisältävää saneerausohjelmaa. Mikäli irtisanominen voitaisiin toteuttaa

vielä esimerkiksi ohjelmaehdotuksesta annettavien lausumien sekä väitteiden määräaikojen kuluttua umpeen, harkittava on, miten asiaan osallisille varataan mahdollisuus ottaa kantaa irtisanomiseen sekä sen vaikutuksiin. Ohjelmaehdotuksen esittäjällekin olisi varattava tilaisuus muuttaa irtisanomista aiempaa ehdotustaan. Tämä pidentäisi lisäkustannuksia aiheuttaen saneerausmenettelyn kestoa selkeästi eikä olisi viivytyksettömän käsittelyn tavoitteen mukaista.

Hallituksen esityksen mukaan (s. 78) jos tuomioistuin päätyisi siihen, että irtisanominen ei ole välttämätöntä, sopimuskumppanille ehdollisesti tehdystä irtisanomisesta aiheutuva mahdollinen vahinko ei olisi saneerausvelkaa vaan ns. uutta velkaa, joka olisi velallisen täysimääräisesti suoritettava. Mainittu lopputulos voisi aiheuttaa saneerauksen päättymisen tai ainakin ohjelmaehdotuksen olennaisen muuttamisen, josta ilmeisesti olisi erikseen asiaan osallisia kuultava.

Ehdotetun mukaan korvaus välttämättömäksi hyväksyttävästä sopimuksen ennenaikaisesta päättymisestä olisi saneerausvelkaa ja se tulisi siten ottaa huomioon jo ohjelmaehdotuksessa, vaikka irtisanomisen toteutuminen ja sen ajankohta olisivat siinä vaiheessa vielä epäselviä. Vahingon määrittäminen saneerausmenettelyn kuluessa olisi muun muassa irtisanomisajan epäselvyydestä johtuen ongelmallista. Tämä aiheuttaa haasteita sekä korvauksesta sopimiselle että riitaisessa tilanteessa tuomioistuimen arvioinnille ehdollisen korvauksen määrästä. Hallituksen esityksen mukaan (s. 79) riitaisessa tilanteessa tuomioistuimen olisi määrättävä, minkä suuruisena korvausvelka otetaan huomioon saneerausohjelmassa ja siitä äänestettäessä. Epäselvää on, mistä lähtökohdista tuomioistuin tällaisissa tilanteissa määräisi riitaisen, osin tulevaisuuteen suuntautuvan korvausmäärän ennakolta. Arvioitava on myös, miten ja missä vaiheessa vahingon kärsijä pystyisi lainkohdassa vaaditusti osoittamaan tämän ehdollisen vahingon toteen, kun korvattavaksi tulee yksittäistapauksittain aiheutuva todellinen vahinko (HE s. 78). Oletettavaa on, että mainitut korvaukset jäisivät varsin usein nimenomaan tuomioistuimen ratkaistaviksi niiden määräämiseen liittyvien epäselvyyksien vuoksi. Irtisanomisesta aiheutuvan vahingon määrittämisen perusteiden tulisi olla riittävän selkeitä ja myös käytännössä saneerausmenettelyn yhteydessä toteutettavissa olevia, ilman epävarmoja tulevaisuuteen kohdistuvia perusteita. Mikäli saneerausohjelma vahvistettaisiin poikkeuksellisesti vasta muutoksenhakuvaiheessa, myös irtisanominen voisi vasta tällöin toteutua ja irtisanomisesta aiheutuva korvaus voisi tulla vasta tällöin saneerausvelkana arvioitavaksi.

Harkittava olisi sitä, miten välttämättömäksi hyväksytty irtisanominen siitä aiheutuvine saneerausvelkoineen otettaisiin käytännössä ohjelmaehdotuksessa/vahvistettavassa ohjelmassa huomioon ja voitaisiinko ehdotuksessa tarkoitettu irtisanominen toimittaa jopa ohjelmaehdotuksen vahvistamiseen saakka. Arvioida tulisi myös vaihtoehtoa, jossa tällainen mahdollinen välttämättömäksi katsottava irtisanominen olisi suoritettava ennen ohjelmaehdotuksen tuomioistuimeen toimittamista eikä se olisi mahdollista enää sen jälkeen. Myös hallituksen esityksessä on arvioitu, että irtisanomisesta tulisi päättää ennen ensimmäisen ohjelmaehdotuksen laatimista (s. 77). Selkeän aikarajan irtisanomisen toimittamiselle olisi suotavaa näkyä lakitekstissä. Velallisen olennaisten sopimusten ja niistä johtuvien välttämättömiksi katsottavien irtisanomisten tulisi olla tiedossa hyvissä ajoin ennen ohjelmaehdotuksen toimittamista käräjäoikeuteen.

Ehdotetun irtisanomisen välttämättömyyttä ja irtisanomisesta aiheutuvaa vahinkoa koskevien riitaisuuksien käsittelyt ja ratkaisut voivat lisätä olennaisesti työtä tuomioistuimissa ja tältä osin työmäärien lisääntymistä olisi seurattava.

Muut yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin (YSL) ehdotetut keskeiset muutokset

Selvittäjän ensiarviota koskeva muutosehdotus (8 ja 11 §) on kannatettava. Selvittäjän tehtävät kohdentuisivat muutoksen myötä saneerausmenettelyn alkuvaiheessa nykyistä paremmin velallisen tilanteen olennaisten seikkojen selvittämiseen erityisesti saneerausmenettelyn jatkamisen tai keskeyttämisen kannalta, tapauskohtaisesti arvioituna.

Ehdotettu muutos konkurssihakemuksen käsittelyn jatkamisesta (24 §) on kannatettava ja vastaa yleistä käytäntöä Helsingin käräjäoikeudessa. Konkurssiasian käsittelyä viipymättä jatkettaessa konkurssiasian ratkaisu usein annetaan viivytyksettä saneerausasian ensin tultua ratkaistuksi. Viivyttelyluonteiset saneeraushakemukset ovat käytännössä kohdattu ongelma, mihin viittaa myös hallituksen esityksen kohdassa

2.4 selostettu tutkimustieto. Käsittelyn jatkaminen esitetysti vähentää viivästyksiä. Ehdotettu vastaava muutos yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin (20 §) on myös kannatettava niinikään käsittelyn joutuisuuden turvaamiseksi.

Takaisinsaantikanteen määräajan pidentäminen kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen (36 ja 37 §), vastaavasti kuin konkursseissa, on kannatettava. Mainittu pidennetty kiinteä määräaika myös vähentäisi käytännössä tarvetta arvioida tulkintaerimielisyyksiä siitä, koska selvittäjän olisi pitänyt havaita takaisinsaannin peruste. Perusteltuna voidaan pitää myös ehdotuksia liittyen oikeustoimen peräytyessä saadun omaisuuden säilyttämiseen ja siitä määräämiseen saneerausohjelmassa.

Ehdotettu seuraamus saneerausohjelman mukaisesta suorituksesta tehtävästä vähennyksestä koskien saatavien ilmoittamista asetetun määräpäivän jälkeen (47 a §) on perusteltu. Se todennäköisesti vähentäisi saatavien ilmoittamista määräpäivän jälkeen sekä tästä aiheutuvaa saneerausohjelmien muuttamisen tarvetta siitä aiheutuvine viivytyksineen ja kustannuksineen. Hallituksen esityksen mukaan säännöksellä ei olisi vaikutusta velkojan oikeuteen osallistua saneerausohjelman vahvistamista koskevaan menettelyyn täydellä saatavamäärällään (s. 81).

Ohjelman raukeamista koskeva lisäperuste (65 §) on kannatettava ja käytännössä toivottu lisäys, joka mahdollistaisi ohjelman rauettamisen myös ohjelmassa määrätyllä perusteella kuitenkin lisäedellytyksin ohjelman olennaisesta rikkomisesta. Tällaisia määräyksiä on ohjelmissa myös esiintynyt. Käytännössä joissakin tilanteissa kaikkien velkajärjestelyjen määräämisellä raukeamaan ohjelmassa määritellyin perustein on voitu päästä tavoiteltuun lopputulokseen koko saneerausohjelman raukeamisesta.

Käytäntöä hyödyntävä on myös ehdotus mahdollisuudesta hakemuksen hylkäämiseen kirjallisessa menettelyssä (70 a §) tilanteissa, joissa saneeraukselle ei ilmeisesti ole edellytyksiä, vaikkakin pykälän tarkoittamat tilanteet olisivat harvinaisia.

Ehdotetut muutokset määräajoista väitteille ja lausumille jo saneerauksen aloituspäätöksen yhteydessä (71 §) ovat kannatettavia, koska ne nopeuttavat jatkomenettelyä erillisen niitä koskevan välipäätöksen jäädessä myöhemmästä menettelyvaiheesta pois. Mainitut määräajat alkaisivat kulua välittömästi ohjelmaehdotuksen toimittamisesta tuomioistuimeen. Määräaikojen alkaminen nimenomaan ohjelmaehdotuksen tuomioistuimeen eikä asiaan osallisille toimittamisesta olisi syytä ilmetä lainkohdan uusista 5 a ja 5 b -kohdista. Yleensä selvittäjä toimittaisi ohjelmaehdotuksen viipymättä asiaan osallisille ja ohjeistaisi niitä määräpäivistä (72 §). Tuomioistuin voi ehdotetusti (76 §) tarkistaa ohjelmaehdotuksen lainmukaisuuden nykyistä myöhemmässä vaiheessa, väitteiden ja lausumien jälkeen samalla niiden mahdollisesti aiheuttamat toimenpiteet huomioon ottaen. Ohjelmaehdotukset tulevat tuomioistuimeen yleensä ainoastaan selvittäjiltä. Myös ohjelmaehdotuksen käsittelyyn liittyvien käytännön toimien siirtäminen osin, esityksessä ehdotetusti tuomioistuimelta selvittäjälle on kannatettavaa, ja se nopeuttaisi menettelyä sekä vähentäisi kansliatoimia tuomioistuimissa.

Niissä tilanteissa, joissa selvittäjien palkkioiden ja kustannusten korvausten vahvistaminen kuuluu tuomioistuimelle, ne tulisi jatkossakin pyrkiä ratkaisemaan tuomioistuimessa yhdellä kerralla eikä useina eri suorituksina, jotta tuomioistuinten resursseja ei yleisesti käytettäisi samassa asiassa toistuvien laskutusten erikseen vahvistamiseen. Näin on katsottu myös hallituksen esityksessä (YSL 87 §, s. 86). Edellä mainittu ei estä käytössä olevaa selvittäjien ja velallisen välistä ennakkolaskutusta, millä usein selvitetään samalla velallisen kykyä vastata saneerauskustannuksistaan.

Nopeaa saneerausohjelman vahvistamista koskeviin (92 §) ehdotettuihin prosenttimuutoksiin ja vaihtoehtoihin käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa kuten ei myöskään ehdotettuihin konkurssisovintoa koskeviin prosenttimuutoksiin konkurssilain 21 luvun 1 §:ssä.

Kannatettava on ehdotettu vahingonkorvausvelvollisten piiriin laajentaminen oikeudenkäyntiavustajiin ja -asiamiehiin (93 §) lainkohdan tarkoittamissa varsin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lainkohdalla voidaan olettaa olevan pääosin ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Oikeudenkäymiskaareen ehdotettu muutos

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:än ehdotettu tiukennus yrityssaneerausasioita hoitavien asiamiesten ja avustajien kelpoisuusvaatimuksiin on kannatettava esitetysti tilanteissa, joissa on samanaikaisesti vireillä velallista koskevat konkurssi- ja yrityssaneeraushakemukset. Ehdotus lisäisi tarvittavaa asiamiesten ja avustajien oikeudellisen tietämyksen tasoa ja myös vähentäisi velallisille asiamiesten tai avustajien vaihtumisesta aiheutuvia lisäkustannuksia sekä viivytyksiä.

Muuta

Ehdotettuihin konkurssien ja yrityssaneerausten rekisterimerkintöjen muuttamista koskeviin lakimuutoksiin ei ole huomautettavaa.

Myöskään velallisen saneeraus- tai velkajärjestelyhakemuksen liitteisiin ehdotettuihin muutoksiin ei ole huomautettavaa.

Kokonaisuutena ehdotetuilla muutoksilla ei odoteta olevan olennaisia vaikutuksia tuomioistuinten työmääriin, lukuun ottamatta ehdotetusta laajennetusta sopimuksien irtisanomisen mahdollisuudesta (YSL 27 §) aiheutuvia lisääntyviä edellä selostettuja riitaisuuksia. Tuomioistuinten resurssien riittävyys on varmistettava esitettyjen muutosten mahdollisesti aiheuttaessa selkeää työmäärien lisääntymistä.

Muilta osin käräjäoikeudella ei ole asiasta lausuttavaa. Hallituksen esitys on kannatettava edellä esitetyin YSL 27 §:n ja 71 §:n tarkennuksin.

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Hannele Piisi.

Laamanni Sirpa Pakkala